

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΠΟΥΖΟΣ

καλντερίμι

99 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Καλντερίμι. 99 χρόνια στη Σαλονίκη**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γιάννης Καλπούζος
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θάνος Κακολύρης
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

© Γιάννης Καλπούζος, 2023

© Φωτογραφιών εξωφύλλου: ETH-Bibliothek Zürich, Bildarchiv / Fotograf: Gerber, Hans / Com_L04-0314-0003 / CC BY-SA 4.0, © Ψηφιακή συλλογή Άγγελου Παπαϊωάννου / Συλλογή MOMus-Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, Dorotya Mathe / Shutterstock Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2023

Χάρτης σελ. 8-9: Αρχείο Adolf Hermann Struck, Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο.

Επεξεργασία: Γιώργος Καρύδης.

Χάρτης σελ. 10-11: © Συλλογή της Διεύθυνσης Αστικού Σχεδιασμού και Αρχιτεκτονικών

Μελετών του Δήμου Θεσσαλονίκης. Ψηφιακό αντίγραφο: ΓΑΚ-Αρχείο Χαρτογραφικής

Κληρονομιάς.

Χάρτης σελ. 13: © Σάββας Δεμερτζής (Ιδιωτική συλλογή). Ψηφιακό αντίγραφο: ΓΑΚ-Αρχείο

Χαρτογραφικής Κληρονομιάς.

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2023

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-4923-4

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-4924-1

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισιμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΠΟΥΖΟΣ

καλντερίμι

99 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΠΟΥΖΟΥ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Ό,τι αγαπώ είναι δικό σου, μυθιστόρημα, 2014

Ιμαρέτ: Στη σκιά του ρολογιού, μυθιστόρημα,
δεύτερη έκδοση, 2015

Σάος. Παντομίμα Φαντασμάτων, μυθιστόρημα,
δεύτερη έκδοση, 2015

Άγιοι και δαίμονες, μυθιστόρημα, δεύτερη έκδοση, 2015

Ιμαρέτ 1: Οι δυο φίλοι και ο παππούς Ισμαήλ,
εφηβικό μυθιστόρημα, 2015

Ιμαρέτ 2: Φάρσες, πόλεμος και όνειρα,
εφηβικό μυθιστόρημα, 2016

Σέρρα. Η ψυχή του Πόντου, μυθιστόρημα, 2016

Κάποιοι δεν ξεχνούν ποτέ, διηγήματα, 2017

Ποίηση 2000-2017

Γινάτι. Ο Σοφός της λίμνης, μυθιστόρημα, 2018

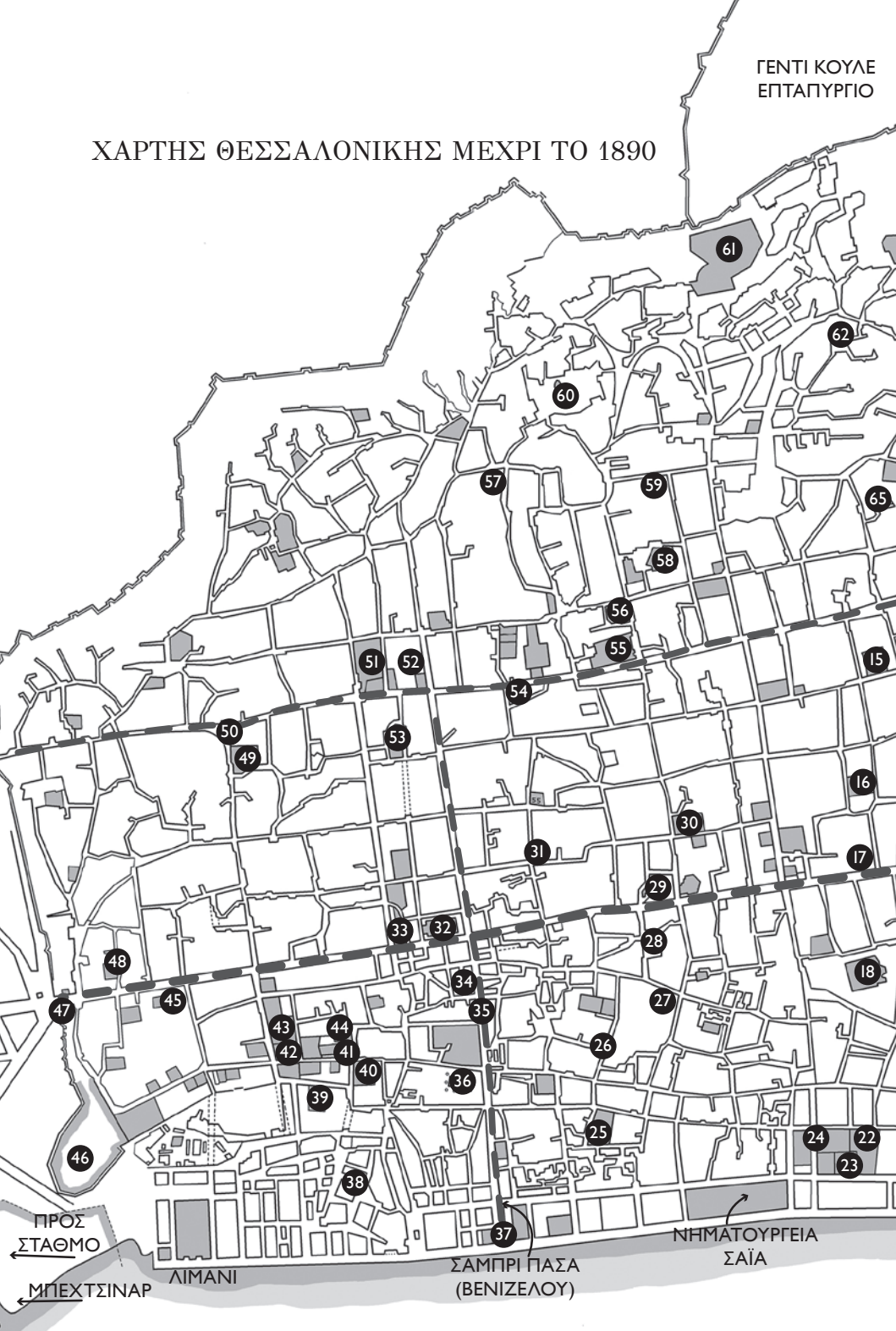
Ουρανόπετρα. Όπου πατώ είναι δικός μου δρόμος,
μυθιστόρημα, δεύτερη έκδοση, 2019

Έρᾶν. Βυζαντινά αμαρτήματα, μυθιστόρημα, 2020

Ραγιάς. Μέρες και νύχτες 1821
(δεύτερη έκδοση: *Ραγιάς. Σε κανέναν και σε τίποτα*),
μυθιστόρημα, 2021

*Όλα ξεκινούν και πορεύονται
σύμφωνα με όποιον ακοίμητο σπόρο
φυτεύεις μέσα σου ή σ' τον φυτεύουν.*

ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1890

ΠΡΟΣ
ΣΤΑΘΜΟ

ΜΠΕΧΤΣΙΝΑΡ

ΛΙΜΑΝΙ

ΣΑΜΠΡΙ ΠΙΑΣΑ
(ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ)

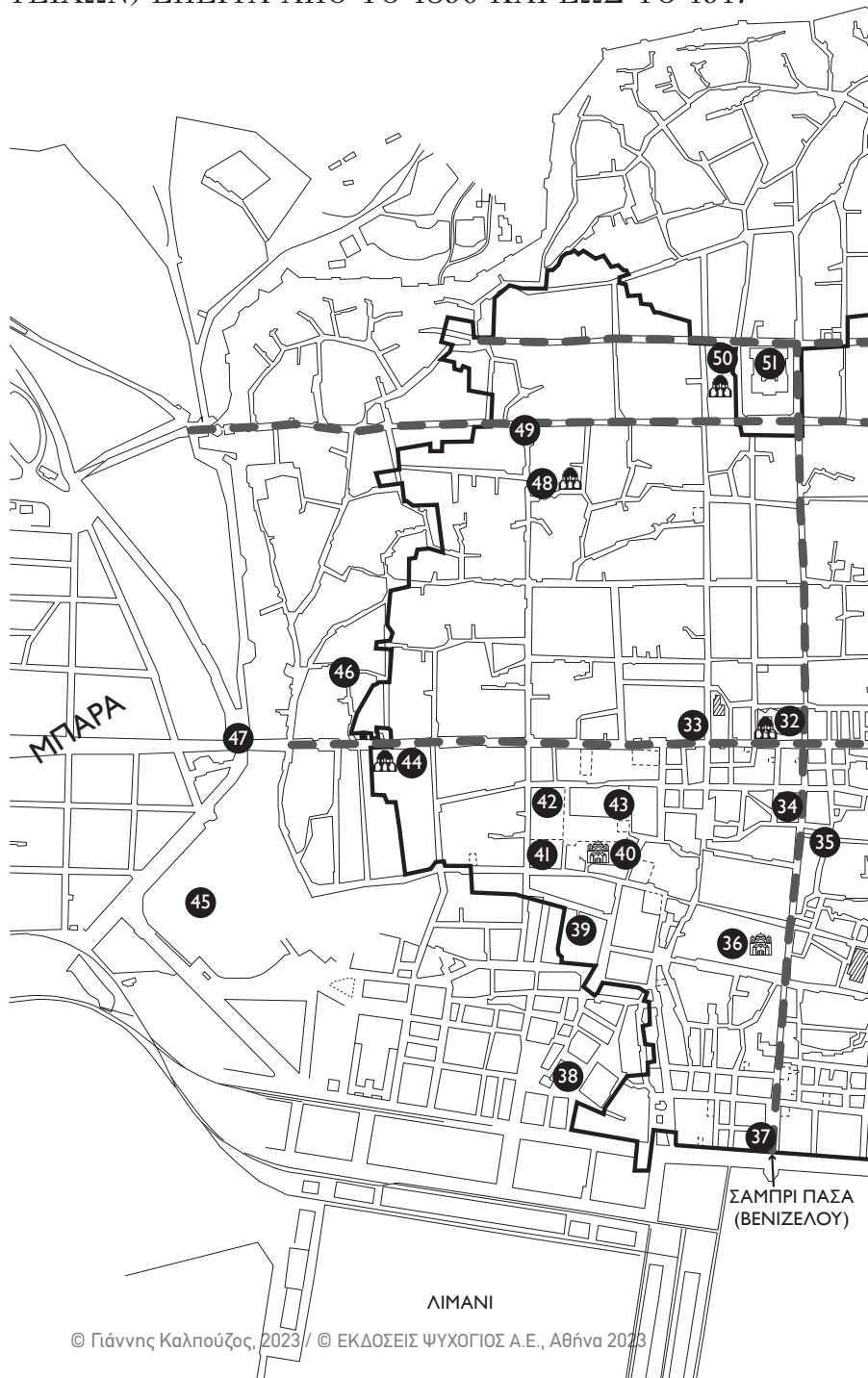
ΝΗΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ
ΣΑΪΑ

1. Λαβύρινθος
2. Σπίτι Αντίπα
3. Τζαμί Καρά Αλή
4. Εκκλησία Νέας Παναγίας
5. Ακτσέ Μετζιτ τζαμί
6. Ποδρόμι, Ιπποδρόμιο
7. Άγιος Κωνσταντίνος
8. Παναγούδα
9. Συνοικία Τουζλού Τσεσμέ
10. Υπαπαντή
11. Καμάρα
12. Παναγία Δεξιά
13. Ροτόντα, Χορτασαί τζαμί
14. Ικί Λουλέ Τεκεσί τζαμί

15. Ελληνικό Σχολείο και Γυμνάσιο
16. Ελληνικό Παρθεναγωγείο
17. Άγιος Αθανάσιος
18. Αγία Σοφία, Άγια Σόφια τζαμί
19. Χαμάμ Αγίας Σοφίας
20. Συνοικία Καλντιργκρός
21. Προξενείο Αγγλίας
22. Ελληνικό νοσοκομείο
23. Ελληνικό Προξενείο
24. Μητρόπολη
25. Σχολεία Εβραίων, Αλλιάνς, νυν πλατεία Αριστοτέλους
26. Συνοικία Καντί
27. Αγία Θεοδώρα
28. Αγορά Ουν Καπάν
29. Χαμάμ Μπέη
30. Άγιος Νικόλαος Τρανός
31. Συνοικία Ρογκόζι
32. Χαμζά Μπέη τζαμί
33. Ταχτάκαλε
34. Μπεζεστένι
35. Κεντρική αγορά
36. Άγιος Μηνάς
37. Πλατεία Ολύμπου, μετέπειτα Ελευθερίας
38. Ιστιράς, Λαδάδικα
39. Γαλλικό Θέατρο, Τεάτρ Φρανσέ
40. Στοά Αλλατινί
41. Εκκλησία καθολικών
42. Οθωμανική Τράπεζα
43. Ξενοδοχείο Κολόμπο
44. Φραγκομαχαλάς
45. Μπουρμαλί τζαμί
46. Τοπ Χανέ
47. Βαρντάρ Καπού, Χρυσή πύλη, Βαρδάρης
48. Ελληνικό σχολείο
49. Γιουσούφ Πασά τζαμί
50. Πιλάν Μερμέρ – Στήλη των Όφρων
51. Σαατλί τζαμί
52. Διοικητήριο
53. Φυλακές
54. Τουρκικό σχολείο (Τερεκέ)
55. Άγιος Δημήτριος, Κασιμιέ τζαμί
56. Γενί Χαμάμ
57. Εσκι σαρσί
58. Αλατζά Ιμαρέτ
59. Συνοικία Ισάκ Πασά
60. Μουσα Μπαμπά (συνοικία, τέμενος) μετέπειτα Πλατεία Τερψιθέας
61. Μονή Βλατάδων
62. Ικί Σερεφέ τζαμί
63. Άγιος Νικόλαος Ορφανός
64. Ισλαχανέ
65. Παναγία Λαγουδιανή

ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΤΕΙΧΩΝ) ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 1890 ΚΑΙ ΕΩΣ ΤΟ 1917

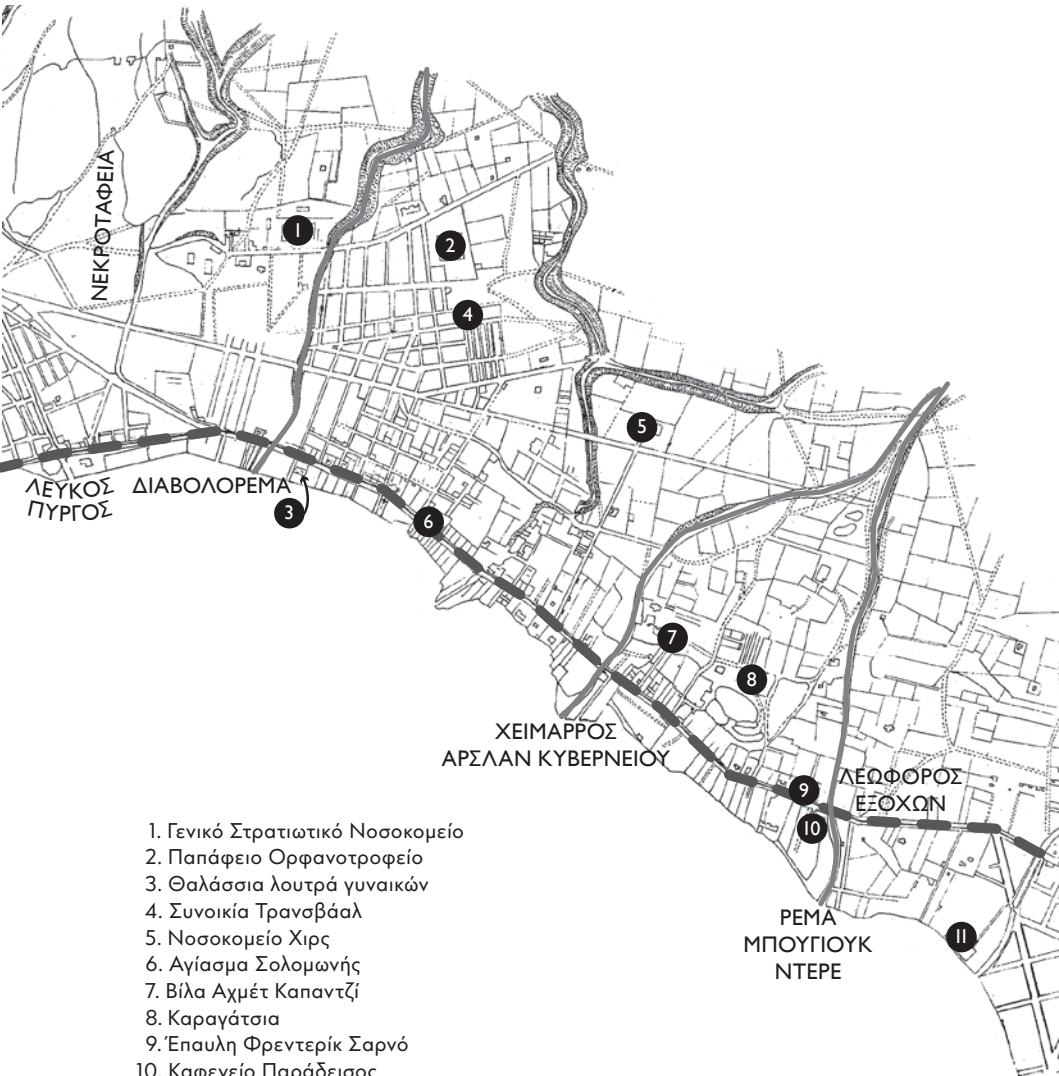

Χάρτης προηγούμενων σελίδων 10-11

- Με έντονη μαύρη γραμμή η πυρίκαυστη ζώνη του 1917
- Οι κάθετοι και οριζόντιοι δρόμοι κάτω δεξιά στον χάρτη κατασκευάστηκαν ύστερα από την πυρκαγιά του 1890.

1. Σπίτι Αντίπα	29. Χαμάμ Μπέη	58. Μουσά Μπαμπά
(συνοικία, τέμενος)
μετέπειτα Πλατεία
Τερψιθέας
2. Τζαμί Καρά Αλή	30. Άγιος Νικόλαος
Τρανός	59. Μονή Βλατάδων
3. Εκκλησία Νέας
Παναγίας	31. Συνοικία Ρογκόζ	60. Ικί Σερεφέ τζαμί,
Ναός Ταξιαρχών
4. Κήπος Λευκού Πύργου	32. Χαμζά Μπέη τζαμί	61. Άγιος Νικόλαος
Ορφανός
5. Ακσέ Μετζίτ τζαμί	33. Ταχτάκαλε	62. Συνοικία
Αχμέτ Σούμπασι
6. Ποδρόμι, Ιπποδρόμιο	34. Μπεζεστένι	63. Παναγία Λαγουδιανή
7. Άγιος Κωνσταντίνος	35. Κεντρική αγορά	64. Ισλαχανέ
8. Άγιος Αντώνιος	36. Άγιος Μηνάς	65. Νοσοκομείο Χαμιδιέ,
Άγιος Δημήτριος
9. Παναγούδα	37. Πλατεία Ολύμπου,
μετέπειτα Ελευθερίας	
10. Συνοικία Τουζλού
Τσεσμέ	38. Ιστιράς, Λαδάδικα	
11. Υπαπαντή	39. Γαλλικό Θέατρο,
Τεάτρ Φρανσέ	
12. Καμάρα	40. Εκκλησία καθολικών	
13. Παναγία Δεξιά	41. Οθωμανική Τράπεζα	
14. Ροτόντα, Χορτασί
τζαμί	42. Ξενοδοχείο Κολόμπο	
15. Ικί Λουλέ Τεκεσί τζαμί	43. Φραγκομαχαλάς	
16. Ελληνικό Σχολείο και
Γυμνάσιο	44. Μπουρμαλί τζαμί	
17. Ελληνικό
Παρθεναγωγείο,	45. Τοπ Χανέ	
18. Βουλγαρικό Γυμνάσιο	46. Πλατεία του
Πλάτανου,
Μεϊντάν Τσινάφ	
19. Ισακιγιέ τζαμί, Άγιος
Παντελεήμονας	47. Πλατεία Βαρδαρίου	
20. Άγιος Αθανάσιος	48. Γιουσούφ Πασά τζαμί	
21. Αγία Σοφία,
Άγια Σόφια τζαμί	49. Γιλάν Μερμέρ -
Στήλη των Όφρων	
22. Χαμάμ Αγίας Σοφίας	50. Σαατλί τζαμί	
23. Μητρόπολη	51. Διοικητήριο	
24. Συνοικία Ετς Αχαΐμ	52. Τουρκικό σχολείο
(Τερεκέ)	
25. Σχολεία Εβραίων,
Αλλιάνς,
μετέπειτα Πλατεία
Αριστοτέλους	53. Άγιος Δημήτριος,
Κασιμιέ τζαμί	
26. Συνοικία Καντί	54. Γενί Χαμάμ	
27. Αγία Θεοδώρα	55. Εσκή σαράι	
28. Αγορά Ουν Καπάν	56. Αλατζά Ιμαρέτ	
	57. Συνοικία
Ισάκ Πασά	

ΧΑΡΤΗΣ ΕΞΟΧΩΝ (ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ) 1915

1. Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο
2. Παπάφειο Ορφανοτροφείο
3. Θαλάσσια λουτρά γυναικών
4. Συνοικία Τρανσβάαλ
5. Νοσοκομείο Χιρς
6. Αγίασμα Σολομωνής
7. Βίλα Αχμέτ Καπαντζί
8. Καραγάτσια
9. Έπαυλη Φρεντερικ Σαρνό
10. Καφενείο Παράδεισος
11. Μύλοι Αλλατίνι

«Έχω δυο κουβέντες για σένα», του πέταξε συρτά, φιδίσια, ο άντρας που του έφραξε τον δρόμο.

«Ποιος είσαι ελόγου σου και γιατί σκεπάζεις το μούτρο σου; Δεν κάνει δα και τόσο κρύο», αποκρίθηκε ο Παράσχος και τον σύγκοβε από πάνω ως κάτω.

Με σκιάχτρο φάνταζε το λιγνό κορμί του αγνώστου, μέσα σε μάτσο κουρέλια. Είχε μπηγμένο στο κεφάλι κόκκινο ταλαιπωρημένο φέσι και το κασκόλ του ολογύριζε στον λαιμό και στο πρόσωπό του. Φαίνονταν μονάχα τα μάτια του και κατιτίς το κούτελό του.

«Να μη σε κόφτει ποιος είμαι...» συνέχισε εκείνος κι ανοιγόκλεισε την κακομοιριασμένη μάλλινη πατατούκα του για να φανεί από κάτω ότι έσφιγγε με το δεξί τη λαβή ενός χασαπομάχαιρου, «και πίσω σου έχει άλλον που σε σημαδεύει με πιστόλι».

Ο Παράσχος έστρεψε αργά και είδε στα πέντε βήματα να στέκεται κάποιος με μακρύ πανωφόρι, κασκέτο και το 'να χέρι στην τσέπη, όθεν η κάννη του πιστολιού σχημάτιζε μύτη προς το μέρος του.

«Θαρρείτε πως είστε άξιοι να με ξαφρίσετε μέρα μεσημέρι;»

«Να στείλεις το ταχύτερο γραφή στο Λερίγκοβο* στον Θη-

* Νυν Αρναία.

σέα Δροσιά για να λευτερώσει τον Ασάν Τάνο. Αυτά είχα να σε πω. Βιάσου! Και μην ανακατέψεις τους τζανταρμάδες*...»

«Για ποιον Θησέα Δροσιά τσαμπουνάς; Μπας και με πέρασες γι' άλλον;»

«Άμα δεν τον ξέρεις, στύψε το μυαλό σου και θα τον εύρεις», είπε ο άγνωστος κι ευθύς απομακρύνθηκε με γοργές δρασκειλές κατά το Χορτασί τζαμί ή άλλως πως Ροτόντα.

Απόμεινε προς στιγμήν σαστισμένος ο Παράσχος. Ωστόσο γυρίζει να ιδεί για τον δεύτερο, είχε εξαφανιστεί.

«Σε τι σόι μασκαραλίκι πάνε να με μπλέξουν...» μονολόγησε. «Τι σκατοδουλειές σκαρώνουν;»

Για λίγο συνέχισε να παρατηρεί τριγύρω. Στεκόταν στο σοκάκι μερικά μέτρα απ' τον Φαρδύ Δρόμο, που κάποιοι Έλληνες εγγράμματοι τον ονόμαζαν Εγνατίας και οι Τούρκοι Ζααντέ Γιολού. Κυλούσε βαριεστημένα στις γραμμές κάτωθεν της Καμάρας το βαγόνι του ιππήλατου τραμ και πηγαινοέρχονταν κάμποσοι διαβάτες. Αν και βρισκόταν στον ελληνικό μαχαλά του Αγίου Υπατίου, θωρούσε Εβραίους, Τούρκους, Έλληνες κι απ' όλες τις φυλές που ζούσαν στη Θεσσαλονίκη.

«Ασάν Τάνο... Θησέας Δροσιάς... Τι στο διάολο! Ποιοι είναι ετούτοι;» μουρμούρισε και κίνησε για το μαγαζί του.

Πλησιάζοντας στον Άγιο Αθανάσιο, αντίκρισε να έρχονται από ψηλότερα ανά παρέες και τιτιβίζοντας οι μαθήτριες του Παρθεναγωγείου. Μόλις είχαν σχολάσει και τραβούσαν προς τα σπίτια τους, βαστώντας τις σάκες και τα άδεια πια καλάθια για το φαγητό τους. Θάλασσα οι γαλάζιες ποδιές με τους λευκούς γιακάδες και κύματα πολύχρωμα τα πανωφόρια. Να πλέουν και σαν μικροσκοπικές βάρκες τα καπέλα τους. Γελούσαν, μιλούσαν δυνατά, πιάνονταν αγκαζέ και ξεχειλίζε η ζωντάνια στα ροδοκόκκινα μάγουλα. Μήτε χαρματιά αφεγγιάς δε χωρούσε ανάμεσά τους. Ο κόσμος ξάνοι-

* Χωροφύλακες.

γε δίχως όρια και χωρίς φράχτες στα μάτια τους ή τις έκλεινε στο μεταξένιο κουκούλι του, το υφασμένο με τα τρυφερά τους χέρια και τον ακόμη πιο τρυφερό λογισμό τους.

Ο Παράσχος βάλθηκε να φάχνει με το βλέμμα τη Ροδάμνη. Είχε άλλες δύο κόρες αρκετά μεγαλύτερες και παντρεμένες πια, και μία μικρότερη, τη Μελανία, η οποία διέκοφε τις σπουδές της. Μπαίνοντας το 1908, ανακοίνωσε στους γονείς της ότι δε θα συνεχίσει στο Παρθεναγωγείο. Δεν έπεσαν απ' τα σύννεφα, ούτε της εναντιώθηκαν. Ήταν ένα πλάσμα ιδιαίτερο, χαρισματικό, μα και αναρχικό μαζί. Φεγγοβολούσαν οι άγουρες ομορφάδες των δεκαπέντε της χρόνων και η σκέψη της ροβολούσε σε μεστωμένα μεν, πλην παράδοξα μονοπάτια, τουλάχιστον κατά την αντίληψη του Παράσχου. «Το παρθεναγωγείο ετοιμάζει τις γυναίκες για νοικοκυρές και μητέρες. Άντε και για διδασκάλισσες...» τους είχε πει, «κι εγώ δεν το δέχομαι. Διεκδικώ ίδια δικαιώματα με τ' αγόρια». Ο Παράσχος τη θωρούσε αποχαυνωμένος και ξεροκατάπινε. Αυτός, που ανακατευόταν με χορεύτριες, σαντζέζες*, τραγουδίστριες, πόρνες και κάθε λογής θηλυκά, έστεκε απέναντί της σαν σχολιαρόπαιδο. «Και τώρα τι θα γενεί;» τη ρώτησε. «Εάν περισσεύουν χρήματα, να φέρετε οικοδιδασκάλισσα. Διαφορετικά θα μελετώ μονάχη μου». Έτσι του απάντησε και προσέλαβαν την κυρία Αντιγόνη να της παραδίδει μαθήματα κατ' οίκον. «Είναι σκοτεινή ιδιοφυΐα η κόρη σας», διαπίστωσε η διδασκάλισσα ευθύς εξ αρχής.

«Δεσποσύνη Αλεξία! Μήπως είδες τη Ροδάμνη;» φώναξε ο Παράσχος στη γειτονοπούλα, φίλη και συμμαθήτρια της κόρης του.

Εκείνη πλησίαζε και τον κοίταζε μαγκωμένη.

«Ερχόμασταν μαζί όπως κάθε πρωί...»

* Από το γαλλικό *chanson*, ήτοι τραγούδι. Σερβιτόρες και χορεύτριες που ενίοτε ή συνήθως εκδίδονταν.

«Και;»

«Φτάνοντας κοντά στο Παρθεναγωγείο, την κάλεσε παράμερα μια γυναίκα και της μιλούσε. Ύστερα μ' είπε η Ροδάμνη ότι θα πάει να συναντήσει τον Κλεάνθη. Δεν ξαναφάνηκε στο σχολείο...»

Ο Παράσχος τινάχτηκε σαν να τον τσίμπησε σερσέγι. Στον νου του ξεσηκώθηκε άγρια φουρτούνα. Λυσσομανούσαν και αλληλοσυγκρούονταν οι σκέψεις του. Ο Κλεάνθης, ο μοναχογιός του, βρισκόταν στην Αθήνα όπου σπούδαζε γιατρός. Ο Θησέας ήταν ο αγαπημένος του ήρωας. Λέγανε τη μάνα του Δροσιά. Το Ασάν Τάνο παρέπεμπε σε βουλγαρικό όνομα...

Ένευσε αόριστα στην Αλεξία και κίνησε με γοργά βήματα, σχεδόν τρέχοντας, προς την Καμάρα. Δε θεωρούσε καν μπροστά του και έπεσε τρεις φορές απάνω σε περαστικούς. Παρά την κρύα μέρα του Μάρτη ιδροκόπησε μέχρι το γόνασμα της Εγνατίας, ενώ ώσπου να στρίψει στο σοκάκι που έβγαζε στην εκκλησία της Παναγίας Δέξας ή Δεξιάς αγκομαχούσε. Πενήντα μέτρα ψηλότερα άνοιξε με φόρα την πόρτα του διώροφου σπιτιού του, ανέβηκε με δύο δρασκελιές τα τέσσερα σκαλιά και όρμησε στη σάλα.

«Γιατί επέστρεψες;» τον ρώτησε η γυναίκα του, όπως καθόταν στην πολυθρόνα κι έπλεκε.

«Η Ροδάμνη;» είπε αντί να της αποκριθεί.

«Όπου να 'ναι θα 'ρθει απ' το σχολείο...» Παράτησε το πλέξιμο και σηκώθηκε ανήσυχη. «Μα εσύ είσαι μούσκεμα στον ιδρώτα και κοντανασαίνεις».

«Ο Κλεάνθης; Μήπως φάνηκε ο Κλεάνθης;»

«Όχι. Γύρισε απ' την Αθήνα; Πότε; Μα τι συμβαίνει; Τρομάζω...»

Της εξήγησε με λίγα λόγια όσα διαδραματίστηκαν.

«Πάω στου γέροντα, μήπως πέρασαν από χει», πρόσθεσε στο τέλος, ενώ στο πρόσωπο της γυναίκας του απλώνονταν κέρινα λουλούδια.

«Ἦρθε πολλή ώρα πριν ο πατέρας σου και πήρε τη Μελανία...»

Προτού ολοκληρώσει τη φράση της, μπήκε η μικρή τους κόρη.

«Μ' έφερε ο παππούς Αντίπας με την άμαξα. Θα προτιμούσα να μένω στο σπίτι του. Έχει παράξενη ομορφιά, μεταξύ σπηλιάς και κατοικίας νεράιδας. Μα... εσείς είστε αναστατωμένοι.»

Λέγοντας στη συνέχεια η Μελανία ότι κανείς άλλος δε φάνηκε στου παππού, ο Παράσχος βεβαιώθηκε για τους φόβους του.

«Βούλγαροι είναι στη μέση...» είπε κι έπεσε ίδιος με αδειανό τσουβάλι στην πολυθρόνα. «Σκότωσαν τον δραγουμάνο του προξενείου μας τις Αποκριές και κατόπιν οι δικοί μας εκείνον του ρώσικου, τον Βούλγαρο Χατζημήσεφ... Τρώγονται σαν τα σκυλιά... Κι ο Κλεάνθης πώς βρέθηκε στο Λερίγκοβο; Εγώ τον έστειλα στην Αθήνα να σπουδάσει... Αν ήταν στη Σαλονίκη ο Τράικο θα βοηθούσε. Όμως προέχει το γράμμα...»

Σκεφτόταν φωναχτά. Παρέκει η γυναίκα του είχε πάρει τη Μελανία στην αγκαλιά της και σιγόκλαιγαν. Τον Παράσχο δεν τον χωρούσε ο τόπος. Ορθώθηκε και πηγαينوερχόταν στη σάλα. Ένωθε να τον έχουν δεμένο απ' τον λαιμό και να τον τραβολογούν όπως τα ζα.

«Πάω στην μπυραρία. Θα στείλω με τον Σημαδεμένο το γράμμα που απαιτήσαν. Μπορεί και να μη στραφώ το βράδυ... Για να κουμαντάρω τα πράγματα.»

Έφυγε δίχως να περιμένει απόκριση. Βγήκε στον Φαρδύ Δρόμο και τράβηξε με τα πόδια ολόισια ως τη δυτική του άκρη. Σπίτια, άνθρωποι, ζωντανά, άμαξες, κάρα φάνταζαν δίχως χρώματα, μουντά. Να άνοιξε τα φτερά του τεράστιο κοράκι πάνω απ' την πόλη και τα μελάνιασε.

Σε όλη τη διαδρομή αναμασούσε τα ίδια και τα ίδια. Ήταν

όντως ψευδώνυμο του Κλεάνθη το Θησέας Δροσιάς; Ασφαλώς το συνήθιζαν ετούτο όσοι έμπαιναν στα αντάρτικα Σώματα που πολεμούσαν τους κομιτατζήδες Βούλγαρους. Όμως τότε εντάχθηκε; Πώς έμπλεξε; Γιατί μπλέξιμο και ανοησία το θεωρούσε ο Παράσχος. Σάματις θα γινόταν ποτέ ελληνική η Θεσσαλονίκη; Με τους Εβραίους να 'ναι πιότεροι των εξήντα χιλιάδων, οι Τούρκοι κοντά στις σαράντα πέντε και οι Έλληνες μετά βίας σαράντα χιλιάδες. Τους υπόλοιπους, κάπου έξι χιλιάδες Βούλγαρους και περί τους τέσσερις χιλιάδες άλλων φυλών δεν τους λογάριαζε. Πέραν αυτών η Οθωμανική Αυτοκρατορία καλά κρατούσε κι ας ξεδοντιάστηκε από πολλούς τόπους και ας τη βάραιναν δυσβάσταχτα χρέη, δίνοντας την ευκαιρία στους ξένους να υψωθούν σε πάτρωνές της.

Τον κατέτρωγαν κι άλλα. Πώς γνώριζαν ότι ο Κλεάνθης είναι γιος του; Ποιος τους έδωσε πληροφορίες; Γιατί δεν ήρθαν στα ίσια να του ζητήσουν να στείλει το γράμμα και άρπαξαν την κόρη του; Προφανώς για να σιγουρευτούν ότι θα πιεστεί ο Κλεάνθης και θα λυτερώσει τον Ασάν Τάνο, που και τούτο μάλλον ψευδώνυμο ήταν.

Επιπλέον, πώς κατάφεραν να ξεγελάσουν τη Ροδάμνη; Χρησιμοποίησαν, βεβαίως, ως τέχνασμα πως θα συναντήσει τον αδελφό της. Όμως πρόσεχε πάντα και τη δασκάλευε κι εκείνος ν' αποφεύγει τα περίεργα πρόσωπα και τις κακοτοπιές. Αλλά, όπου δε φτάνει ο διάολος, στέλνει τη γυναίκα... Έτσι την εξαπάτησαν. Άραγε κάτεχαν πόσο μεγάλη αδυναμία και αγάπη είχε για τον αδελφό της; Εάν το ήξεραν, σημαίνει ότι συνεργάζονταν με κάποιον κοντινό του άνθρωπο. Και, πέρα από ετούτα, πού τη βαστούσαν φυλακισμένη και πώς της συμπεριφέρονταν;

Γρύλιζαν οι σκέψεις του, μετατρέπονταν σε λυσσασμένα σκυλιά με κοφτερά δόντια και τον δάγκωναν ολούθε. Τον ξεπέτσιαζαν, τον έγδερναν, τα έμπηγαν ως το κόκαλο. Σκυλιά

αόρατα, όπως οι εκβιαστές του. Να μην μπορεί να τ' αντιμετωπίσει, να τα πνίξει ένα ένα, να τους καρφώσει το μαχαίρι στον λαιμό, στην κοιλιά, στο στόμα, στα μάτια...

Να κατέφευγε στο καρακόλι, τη χωροφυλακή, ή θ' ανακάτωνε χειρότερα τα πράγματα και θα κινδύνευε η κόρη του; Ούτε τα 'χε καλά με τους τζανταρμάδες. Ίσως και να έβρισκαν ευκαιρία να τον στριμώξουν προκειμένου να τον βοηθήσουν. Να γενεί ρουφιάνος τους. Αυτός που δεν υπέκυψε ποτέ και ας του χαλούσαν το μαγαζί κάθε τόσο, βάζοντας διάφορα αποβράσματα να ξεκινούν καβγάδες και να καταλήγουν σε σπασίματα και μαχαιρώματα. Κι ύστερα να σέρνουν τον ίδιο στα κρατητήρια.

Έδρε ο ήλιος όταν έφτασε στο προτελευταίο σοκάκι απ' την γκρεμισμένη πια Χρυσή Πύλη. Έβγαζε τούτο στην Πλατεία του Πλάτανου ή Μείντάν Τσινάρ. Λίγα μέτρα πιο πριν είχε τον τεκέ του, την μπυραρία τρόπον τινά.

Σχεδόν ερείπιο φάνταζε εξωτερικά το δίπατο κτίσμα: ξεφτισμένοι σοφάδες, να φαίνονται εδώ κι εκεί οι ξυλοδεσιές, αλλού να κρέμονται τ' απανωτά στρώματα της ασβέστης, μούγλα, παραθύρια σκεβρωμένα και τα κεραμίδια στη στέγη να βουλιάζουν σε ακανόνιστους κυματισμούς. Εξάιρεση αποτελούσε το τζαμωτό του ισογείου με τα ξύλινα καίτια. Στο ανώγειο έδρευε το άθλιο πανδοχείο του Μεχμέτ. Κάτω, πλάι στην είσοδο, δέσποζε η πινακίδα με την επιγραφή: Ζυθοπωλείο *Passion et rêve*, πάθος και όνειρο.

Ζόριζε πια το κρύο και οι λιγιστοί διαβάτες σφίγγονταν στα τσόχινα πανωφόρια τους, στα αντεριά, στους τζουμπέδες, στις κάπες και στα καφτάνια, ενώ οι Τούρκοι στρατιώτες στα αμπέχονά τους. Ακούγονταν και οι μουεζίνηδες να φάλλουν στους μιναρέδες των γύρωθε τζαμιών.

Ο Παράσχος ανέβηκε τα τρία σκαλιά του υπερυψωμένου απ' τον δρόμο μαγαζιού και μπήκε. Μείγμα τούρκικου καφενέ και ευρωπαϊκής μπυραρίας αντίκριζε κανείς στο εσω-

τερικό του. Ολόγυρα στις πλευρές μιντέρια με φλοκάτες και μαξιλάρια για πλάτη· στο κέντρο στρογγυλά τραπέζια με βιεννέζικες καρέκλες· στους τοίχους οβάλ καθρέφτες μέσα σε επίχρυσες κορνίζες κι ανάμεσά τους κρεμασμένοι ναργιλέδες και κάμποσα κλουβιά με καναρίνια. Επίσης, ξύλινο πάγκο για μπάρα με ψηλά σκαμπό, πίσω του μπουκάλια με κάθε λογής ποτά και ένθεν κακείθεν δυο βαρέλια με κάνουλες γιομάτα μπύρα και κρασί. Σ' ένα τραπεζάκι στοιβαγμένες ντόπιες και ξένες εφημερίδες για τους πελάτες, κι όλα κάτω από το γαλάζιο ταβάνι με τη σκαλιστή ροζέτα κι απάνω στο στρωμένο με ανατολίτικα χαλιά δάπεδο.

Έχαιγαν δυο ξυλόσομπες και φώτιζαν οι λάμπες φωταερίου. Ο γερο-Ρομπιλάν γρατζούνναγε το σάζι του, καμιά εικοσαριά θαμώνες άραζαν στα μιντέρια και στις βιεννέζικες καρέκλες ρουφώντας ναργιλέδες, σέρνοντας αργά τις χάντρες των κομπολογιών και πίνοντας τα ποτά τους, ενώ στα σκαμπό του μπαρ καρτερούσαν να τις καλέσουν τέσσερις σαντέζες μασώντας ξερά δαμάσκηνα. Τον είδαν ετούτες σκοτεινιασμένο και δεν τον καλοδέχτηκαν ως συνήθως με νάζια και χαϊδολογήματα. Όσο τον αγαπούσαν, άλλο τόσο τον σκιάζονταν.

Ο Σημαδεμένος στεκόταν στην μπάρα μαζί με το τσιράκι του κι ετοιμάζαν παραγγελίες. Του ζήτησε ο Παράσχος χαρτί, πένα και μελάνι και κάθισε να γράφει στον Κλεάνθη. Αποσώνοντας, δίπλωσε την κόλα και φώναξε τον Σημαδεμένο.

«Θα φύγεις αμέσως και θα πας το γράμμα στο Λερίγκοβο. Θα ρωτήσεις παντού για τον Θησέα Δροσιά και θα το παραδώσεις στον ίδιο. Ζουν μονάχα Ρωμιοί εκεί. Άλλος μην το διαβάσει. Θα τον γνωρίσεις, είναι ο γιος μου. Όμως να μη φανερώσεις πουθενά το πραγματικό του όνομα. Και κουβέντα σε κανέναν».

«Σε τι έμπλεξε;» ρώτησε ο Σημαδεμένος σέρνοντας σφουριχτά τι λέξεις κάτω απ' την πέτσινη μάσκα που κάλυπτε το στόμα και τη μύτη του.

«Ούτε συ χρειάζεται να ξεύρεις. Πήγαινε τώρα και βρες να νοικιάσεις άλογο. Να το σκάσεις μέχρι να φτάσεις. Λογαριάζω να 'ναι ίσαμε ογδόντα χιλιόμετρα».

Έβγαλε απ' το σελάχι του κάμποσα γρόσια και του τα έδωσε. Ύστερα ένευσε στον βοηθό, τον Ξάνθη, αρμόδιο για το άναμμα των τσιμπουκιών και των ναργιλέδων και για κάθε μικροδουλειά.

Παράγγειλε ένα μπουκάλι κονιάκ και ναργιλέ με χασίσι.

«Σεκλέτια, αφέντη Παράσχο;» τόλμησε να τον ρωτήσει η σαντζέα Τατάνα.

Δεν της αποκρίθηκε. Ζήτησε ν' ανάψουν μια λάμπα πετρελαίου, την πήρε, άνοιξε την κρυφή πόρτα και κατέβηκε τα σκαλιά που οδηγούσαν στο υπόγειο. Είχε εκεί μικρή σάλα για τους χαρτοπαίχτες, υπνοδωμάτιο και αποθήκη.

Όλη νύχτα έπινε και ρουφούσε χασίσι με τον ναργιλέ. Πότε χανόταν σε θολούρα γλυκόπικρη και πότε μέσα του κόχλαζε το ντελί καν, το τρελό αίμα. Το ένιωθε να θέλει να ξεπεταχτεί απ' τις φλέβες του και ν' αφανίσει τα θρασίμια που άπλωσαν χέρι στην κόρη του.

Ωστόσο η θολούρα τον άρπαξε και τον στροβίλισε στα πίσω χρόνια...

Το 1867 ο δεκάχρονος Παράσχος είχε τελειώσει το αλληλο-διδασκτικό και γράφτηκε από το φθινόπωρο στο τετρατάξιο Ελληνικό Σχολείο. Έμενε με τον πατέρα του, τη θεία Μόρφω και την εξαδέλφη του, την Ηλιάνα, ακριβώς αντίκρυ στον Λαβύρινθο. Βρισκόταν ετούτος στη βορειοανατολική άκρη της συνοικίας των Εβραίων Καλντιργκρότς και στα νοτιοδυτικά της μουσουλμανικής Ακτσέ Μετζίτ. Κι ονόμαζαν Λαβύρινθο έξι σχεδόν παράλληλα μεταξύ τους και αδιέξοδα σοκάκια –τσιμαζ κατά τους Τούρκους– μα κι άλλα τριγύρω, τυφλά, ελικοειδή, να στρίβουν απότομα, να φαρδαίνουν και να στενεύουν ακανόνιστα και με τις γωνίες των σπιτιών να ξεπετάγονται εδώ κι εκεί στον δρόμο. Κοντολογίς καλλικαντζούρα στην πιο υποβαθμισμένη περιοχή της πόλης.

Το τσαρδί του Αντίπα, του πατέρα του, έστεκε στα σύνορα των δύο μαχαλάδων, από την τουρκική πλευρά. Μικροσκοπικό, ξύλινο, ένα δωμάτιο κάτω και ένα στο ανώγειο, με κεραμιδένια στέγη μονόριχτη, δίχως μεσιανό καβαλάρη, και με μικρή αυλή, όπου και το πλυσταριό, ο απόπατος, μια παραγκούλα για κουζίνα και το τσίγκινο σκέπαστρο για το άλογο, ενώ δύο αμυγδαλιές πάσχιζαν να σβήσουν την πείνα των ματιών για ομορφιά. Το μόνο που φαινόταν αταίριαστο με την ανέχεια ήταν τα ξυλόγλυπτα μπιμπελό –κεφάλια γυναικών και πλοία–, τοποθετημένα σε ράφια από μικρά σανίδια στους τοίχους.

Άλλος Ρωμιός δεν κατοικούσε ολόγυρα. Ούτε είχαν σχέσεις με τους Τούρκους γείτονες στα δεξιά και στ' αριστερά τους. Επρόκειτο για ανθρώπους πολύ πλούσιους, επηρμένους και ακατάδεκτους. Μήτε καλημέρα δεν αντάλλασαν.

«Έτυχε να πέσουμε σε γείτονες ιδιότροπους. Δεν είναι έτσι όλοι οι Τούρκοι», έλεγε ο πατέρας του.

Γενικότερα οι συνοικίες της πόλης ήταν χωρισμένες ανά φυλή, με ελάχιστες εξαιρέσεις, είχαν διαφορετικά σχολεία, συντεχνίες και νοσοκομεία, και δύσκολα κατάφερναν να υπερβούν την καχυποψία και τις προκαταλήψεις ώστε να αναπτυχθούν σχέσεις μεταξύ των κοινοτήτων. Ασφαλώς στην αγορά και λιγότερο σε προσωπικό επίπεδο, ορισμένοι έβρισκαν τους τρόπους να επικοινωνούν, να συναλλάσσονται και να συνάπτουν φιλίες.

Οι ενορίες της Νέας Παναγίας και του Ιπποδρομίου, ή άλλως πως Ποδρόμι, άρχιζαν περί τα εκατό μέτρα σε ευθεία γραμμή ανατολικά. Ωστόσο ο Παράσχος διάνυε καθημερινά τουλάχιστον διπλάσια απόσταση μέσα από δαιδαλώδη στενά ώσπου να φτάσει στο Ποδρόμι. Στη συνέχεια διέσχιζε τους ελληνικούς μαχαλάδες μέχρι το Χορτασί τζαμί ή Ροτόντα κι ανηφόριζε εκείθεν βορειοδυτικά για το Ελληνικό Σχολείο, το οποίο έδρευε παρέκει από το Ικί Λουλέ Τεκεσί τζαμί.

Ήταν τον Οκτώβριο, μόλις έναν μήνα στο νέο του σχολείο, αφότου το πήγαινε και το έλα μετατρέπηκε σε βρόγχο. Σιμά στην εκκλησία της Υπαπαντής τού έστηνε συχνά πυκνά καρτέρι ο Τασμάς, πέντε χρόνια μεγαλύτερός του, θεριακωμένος και με το κάτω χείλος του να προεξέχει και να κρέμεται. Πότε τον έβριζε και πότε τον σκαμπίλιζε ή και τον κλοτσούσε στους πισινούς, έτσι χωρίς λόγο, χωρίς αφορμή. Από πάνω τού έκλεβε και τ' αμύγδαλα που είχε στις τσέπες του.

Το είπε στον πατέρα του κι εκείνος του αποκρίθηκε: «Άμα η δική σου γλώσσα μιλήσει γλυκά, θα ξεσηκώσει γιορτή και στα μάτια αντίκρου σου. Θ' ανάψει μελένια φλόγα».

Ο Παράσχος το υλοποίησε την επόμενη φορά που ήρθε αντιμέτωπος με τον νταή.

«Αντί να με πειράζεις, δεν είναι καλύτερα να γίνουμε φίλοι; Φαίνεσαι παιδί τζιμάνι...»

«Τι λες, ρε χαύτα*!» τον διέκοψε ο Τασμάς. «Για παπαδοπαίδι με πέρασες, ρε χτικιάρη!»

Και πήρε να τον μπατσίζει και να τον κλοτσά με πιότερη μανία.

«Άλλαξε στράτα, να τον αποφεύγεις», έδωσε δεύτερη συμβουλή ο πατέρας του.

Έτσι ήταν ο Αντίπας. Καλόβολος, πράος, ανεκτικός, θαρρείς κι ο κόσμος έμοιαζε με τις δύο αμυγδαλιές στην αυλή του που τις περιποιόταν με περισσή φροντίδα. Να τις ποτίσει, να σκάψει ολόγυρά τους, να τις λιπάνει με κοπριά, να τις κλαδέψει, ν' αλείψει ασβέστη στους κορμούς τους και να μαζέψει τους καρπούς περί τα τέλη Αυγούστου. Με τον ίδιο τρόπο συμπεριφερόταν και στη δουλειά του ως कारαγωγέας και ενίοτε ως αραμπατζής. Είχε κάρο το οποίο στη φέξη και στη χάση μετέτρεπε σε άμαξα, όπως έμαθε αφότου εργαζόταν στον Νικολάκη εφέντι. Όποτε τύχαινε αγώι, εφάρμοζε σε σιδερένιες ράγες πάνω στο κάρο διπλά αντικριστά καθίσματα και σκέπαστρο κι εξυπηρετούσε τους πελάτες. Βεβαίως εκείνον τον καιρό ούτε οι δρόμοι προσφέρονταν, ούτε υπήρχε ιδιαίτερη ζήτηση.

Η κύρια εργασία του περιοριζόταν στις μεταφορές εμπορευμάτων με το κάρο και το γέριχο αλόγο του ή και κουβαλώντας τα στην πλάτη. Όμως εξαιτίας του χαρακτήρα του και της πολεμικής των Εβραίων συναδέλφων του συρρικνώνονταν απελπιστικά οι απολαβές του. Δεν ανταγωνιζόταν τους υπόλοιπους όταν αποβίβαζαν οι βάρκες τους ταξιδιώτες απ' τα καράβια και τσακώνονταν ποιος θα τους πρωτο-

* Μωρός, ανόητος.

πάρει, και δε διεκδικούσε τα αγώγια στις αποθήκες, μήτε στην αγορά, πουθενά. Ο ίδιος έμενε ευχαριστημένος απ' το γεγονός ότι άλλος μη Εβραίος δεν επιτρεπόταν να δουλέψει ως караγωγέας ή χαμάλης, είχαν το μονοπώλιο. Και του έδωσε άδεια ο πρωτομαγίστορας του ισναφιού των караγωγέων, δηλαδή της συντεχνίας, επειδή του έσωσε τη ζωή το 1844. Πήγαινε ετούτος καβάλα στο άλογό του και ξαφνικά εκείνο αφήνιασε. Τον έριξε καταγής και τον έσερνε, καθώς μπλέχτηκαν στους αναβατήρες τα πόδια του, και σίγουρα θα τσακίζόταν το κεφάλι του εάν δεν πεταγόταν ο Αντίπας ν' αρπάξει τα γκέμια και να το συγκρατήσει. Έτσι μπήκε στο ισνάφι, κατ' εξαίρεση, και ο πρωτομαγίστορας του δώρισε αρχικά μια χειράμαξα. Μετέπειτα απέκτησε και κάρο. Όμως τον πολεμούσαν οι Εβραίοι συνάδελφοί του και φρόντιζαν να μην του δίνουν αγώγια κι οι ομόφυλοί τους μαγαζάτορες και έμποροι.

Ασφαλώς οι επιπτώσεις δεν τον αφορούσαν μόνο προσωπικά. Τέσσερα στόματα καρτερούσαν στο σπίτι μαζί με το δικό του να χορτάσουν, να ζεσταθούν τον χειμώνα, να φορεθούν και να ποδεθούν. Φάνταζαν απ' την κακοπέραση χτικιασμένοι χωρίς να τους έχει χτυπήσει η φυματίωση. Τους σταμπάρισε η φτώχεια κι έγλειψε ως το κόκαλο τα μούτρα τους. Ξενόπλενε η δόλια η αδελφή του, η Μόρφω, να συνεισφέρει κι εκείνη κατιτίς, μα πάλι δε φτουρούσαν όσα έβγαζε. Είχε και την έγνοια να φτιάξει προίκα για την κόρη της κι ας ήταν μόλις τεσσάρων χρόνων. Σάματις αν τ' άφηνε γι' αργότερα θα ξημέρωναν στα παλάτια του Μίδα;

Όπως και να 'χε, υπάκουσε τότε ο Παράσχος και στη δεύτερη συμβουλή του πατέρα του. Άλλαξε διαδρομή και πήγαινε στο σχολείο μέσω του τουρκομαχαλά του Ακτσέ Μετζίτ και της ενορίας της Παναγούδας. Για κάνα μήνα δεν τον ενόχλησε ο Τασμάς.

Τον Γενάρη του 1868 επέστρεφε μονάχος του από τα σο-

κάκια της συνοικίας Ακτσέ Μετζίτ. Φυσούσε παγωμένος Βαρδάρης και θαρρούσε ότι διαπερνά το κορμί του, σάρκα και κόκαλα, πέρα ως πέρα. Τρυπούσε το κουρελιασμένο του σακάκι, το γυρισμένο στη ράφτρα τα μέσα έξω παντελόνι του και το τσουβάλι με το οποίο ήταν κουκουλωμένος αντί για πανωφόρι. Στον νου του στροβίλιζαν όσα τον μαράζωναν. Από τα εκατόν πενήντα παιδιά του Ελληνικού Σχολείου ζήτημα να βρίσκονταν στην ίδια μοίρα μ' εκείνον τα εννιά. Για τα υπόλοιπα έφεγγε καλύτερος ουρανός, ενώ δεν έλειπαν και τα πλουσιόπαιδα.

Ωσάν βελόνι μπηγόταν η αδικία στα μάτια του και μέχρι βαθιά στο μεδούλι του κρανίου του. Γιατί να μην έχει ένα ρούχο ή παπούτσια της προκοπής να φορέσει; Γιατί να σκεπάζει το κεφάλι του με λιωμένο και τρύπιο κασκέτο; Γιατί ως και το ψωμί να το τρώνε λειψό, να τ' αφήνουν να μπαγιατέψει και να μοιράζονται μια ή δυο φέτες τη μέρα; Γιατί τα βράδια ν' ανάβουν λαδολύχναρο κι όχι λάμπα πετρελαίου; Δεκάδες γιατί, πετροβολήματα και δαγκωματιές. Καταλόγιζε ευθύνες για τούτα στη μοίρα και πρωτίστως στον πατέρα του, στον αδύναμο χαρακτήρα του, στην υποχωρητικότητα του...

«Από δω πας κι έρχεσαι, τσογλάνι;» ήχησε η σουβλερή φωνή τού Τασμά, καθώς ζύγωνε στο Ακτσέ Μετζίτ τζαμί, και την ένιωσε να καρφώνεται στ' αυτιά του. «Νόμιζες πως θα γλιτώσεις;»

Δοκίμασε να του ξεφύγει τρέχοντας, όμως πρόλαβε και τον γράπωσε. Τα χέρια του φάνταζαν με πλοκάμια κι απόχες.

«Σε τι σ' έφταιξα...» φέλλισε και κουβάριαζε και ξετύλιγε τα δάχτυλά του, όπως τον είχε βουτήξει απ' τον σβέρκο.

«Μ' αρέσει να σε κάμνω χάζι, χαϊβάνι», απάντησε και πήρε να τον κλοτσά στους κώλους και να του αστράφτει σβουριχτά χαστούκια. Στο τέλος τον έσπρωξε δυνατά και σωριάστηκε στο χωμάτινο σοκάκι ανάμεσα σε κοπριές ζώνων, αποπλύματα, κόκαλα και σάπια φλούδια. Τα πέταγαν οι νοικο-

κυρές στον δρόμο κι ας ήξεραν ότι κανένας δε θα τα μαζέψει. Όπως άδειαζαν κι απ' τα παράθυρα τα δοχεία νυκτός.

Έμεινε ώρα πεσμένος καταγής. Έκλαιγε με αναφιλητά και καταρακούσαν σαν κοτρόνες τα δάκρυα στα μάγουλά του.

Όταν επιτέλους σηκώθηκε, φώλιαζε στα μάτια του λασπερή θλίψη. Παρέλυε κι ο φόβος το κορμί του. Φόβος καταχθόνιος, βρικόλακας, να του πίνει το αίμα, να τον ρουφά ολόκληρο.

Επέστρεψε στο σπίτι. Η θεία Μόρφω άπλωνε στην αυλή τα μόλις πλυμένα και στυμμένα ρούχα στο κομποδιασμένο σε τρεις μεριές σκονί.

«Ηρθες, Παράσχο;» είπε και δε γύρισε να τον κοιτάξει.

Δεν αποκρίθηκε. Είχε κουμπωθεί το στόμα του. Ούτε κι αργότερα θα μαρτυρούσε τίποτε. Ανέβηκε στο πάνω δωμάτιο. Έτριζαν τα ξύλινα και παμπάλαια σκαλοπάτια σαν τις αρθρώσεις γριάς. Στέναζαν όπως ο ίδιος. Κάθισε στο ξεντερισμένο μιντέρι-καναπέ, όπου και πλάγιαζε, και βούτηξε το κεφάλι στις παλάμες του.

Μέχρι κι ο ήλιος έριχνε βαριεστημένα τις αχτίδες του σ' εκείνη τη μικρή κάμαρα. Φάνταζε το φως του μουχλιασμένο, απαράλλαχτο με την ψυχή του Παράσχου που την τσουβάλιασε ο Τασμάς και την πέταξε στον απόπατο. Μήτε θα έβγαινε ποτέ από κει, έτσι αισθανόταν.

«Ξεύρεις κάτι;»

Ήταν η Ηλιάνα, η πεντάχρονη πια εξαδέλφη του, η οποία διάνυε τον τέταρτο χρόνο κοντά τους. Έως το 1864 κατοικούσε με τη μητέρα της, τη θεία Μόρφω, στη Βέροια ή, κατά τους Τούρκους, Καραφέρια. Πέθανε τότε ο πατέρας της και ήρθαν στη Θεσσαλονίκη.

«Τι να ξεύρω;»

Κομπιαστή ανάβρυσε η φωνή του, απ' τον καταπιόνα της νύχτας, κι ας έμοιαζε με φτερωτή νεράιδα η Ηλιάνα.

«Είσαι πολύ όμορφος. Πιο όμορφος κι απ' τον ήλιο».

Χάραξε μισό χαμόγελο στα χείλια του. Ανέσωστο αλλά χαμόγελο. Πότισε και με δύναμη τα χέρια του και την τράβηξε στην αγκαλιά του. Όπως θα ρρείς ότι αγκαλιάζεις το νερό της θάλασσας, ενώ εκείνο σ' αγκαλιάζει.

Δύο άγνωστοι απειλούν με μαχαίρι και πιστόλι τον Παράσχο. Έχουν απαγάγει την κόρη του και απαιτούν ο γιος του να ελευθερώσει τον κομιτατζή Ασάν Τάνο. Σε παράλληλο χρόνο ο παππούς Αντίπας ζει με την ανάμνηση της αινιγματικής Ρωξάνης.

Το κυνήγι της ευτυχίας, το λίγο που γεμίζει μια ζωή, η μεταμόρφωση μιας πόλης, τα όνειρα και οι ψευδαισθήσεις τριών γενιών, που πορεύονται όπως καθορίζουν τα βήματά τους οι γυναίκες – σύζυγοι, ερωμένες, μητέρες, κόρες, αδελφές... Κι όλα έχουν ως φόντο τη βαβυλωνία φυλών και γλωσσών κι εν γένει τη συνταρακτική ιστορία της Θεσσαλονίκης από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ού, με τις μνήμες να συμπληρώνουν κύκλο ενενήντα εννέα χρόνων.

Οι ήρωες σμίγουν με νταήδες, τυχοδιώκτες και αδελφικούς φίλους, ενώ στο προσκήνιο εναλλάσσονται συμμορίες, χοροεσπερίδες, καφέ σαντάν, χαμαιτυπεία, πόρνες, κατάσκοποι, βομβιστικές επιθέσεις, πυρκαγιές...

Πότε βλέπουν τ' αστέρια να σπιθίζουν, πότε τρανιάζονται στο καλντερίμι της ζωής και πότε φλέγονται στο καμίνι της εκδίκησης, της προδοσίας, των ηθών, της απώλειας, του μίσους, του εθνικισμού, του χρήματος, μα και στον ξέφρενο χορό του έρωτα.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-4923-4

9 786180 149234

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΜ. 27954